

IRAQI
Academic Scientific Journals

العراقية
المجلات الاكاديمية العلمية

ISSN: 2663-9033 (Online) | ISSN: 2616-6224 (Print)

Journal of Language Studies

Contents available at: <http://www.iasj.net/iasj/journal/356/about>

The Formation of the Sonnet in Kurdish Modern Poetry

Serbaz Majeed Omar. assistant lecturer*

Soran University, Faculty of Education, Kurdish Department

Sarbaz.omer@soran.edu.iq

&

Dr. Yadgar Rasool Hamadameen (Prof.)

Soran University, Faculty of Arts, Kurdish Department

yadgar.ameen@soran.edu.iq

Received: 20 / 3 / 2023 , Accepted: 11 / 4 / 2023, Online Published: 31 / 7 / 2023

© This is an open Access Article under The Cc by LICENSE

<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Abstract

If Kurdish poetry was dominated by Persian and Arabic poetry in the classical period, in the modern period, either directly or indirectly, through Turkish literature, it has been influenced by European literature. The sonnet as a European poetic form has been used by Kurdish modernist poets, especially rhymes of the sonnet fragments. This research, entitled "The Formation of the Sonnet in Kurdish Modern Poetry", is an attempt to present the reflection and the use of the form and rhyme of the sonnet in the poetry of Kurdish modernist poets, who renewed Kurdish poetry between 1918 and 1970.

* **Corresponding Author:** Serbaz Majeed, **Email:** Sarbaz.omer@soran.edu.iq

Affiliation: Soran University - Iraq

The research problem is related to the novelty of the sonnet form and rhyme and its application in Kurdish Modern poetry. Sonnets have been discussed in previous studies more in terms of rhyme because they are rarely constructed as they are in terms of form. However, Kurdish modernist poets have worked on the structure of the sonnet with many techniques, innovations and variations, which requires a more detailed and comprehensive study. For this reason, the study is based on the literary theories and employs qualitative descriptive analysis approach in order to investigate the texts used the framework of sonnet forms and employed sonnet rhymes.

Keywords: Patriarchic Sonnet, Rhyme, Shakespearean Sonnet, Sonnet, Spenserian Sonnet.

بنية السونيتة في الشعر الكوردي الجديد

سرياز مجيد عمر. مدرس مساعد

جامعة سوران، كلية التربية، قسم الكردي

و

د. يادگار رسول حمد امين (أستاذ)

جامعة سوران، كلية الآداب، القسم الكردي

المستخلص

إذا كان الشعر الكوردي تحت تأثير الشعر الفارسي والعربي في الفترة الكلاسيكية، فقد تأثر بشكل مباشر أو غير مباشر من خلال الشعر التركي بالأدب الأوروبي في فترة التجديد الشعر الكوردي. السونيتة كقالب شعري تبعها شعراء الحداثة الكورد، لا سيما من يتبعون مقطوعات السونيتة من حيث البنية و القافية. هذا البحث بعنوان "بنية السونيتة في الشعر الكوردي الجديد"، هو محاولة لتقديم انعكاس واتباع نمط السونيتة في شعر الكوردي في فترة ١٩١٨ - ١٩٧٠. تتعلق موضوع البحث بهيكل السونيتة وتطبيقه في الشعر الكوردي الجديد. تمت دراسة السونيتات في ابحاث سابقة من منظور القافية، لكن الشعراء الكورد الحداثيين عملوا على بنية السونيتات بالعديد من التقنيات والابتكارات والتغييرات التي تطلبت دراسة أكثر تفصيلاً وشمولية. تقع ضمن ابطار السونيتة، أو تتبع بنية السونيتة وخصوصاً في مجال القافية. نعتمد على نظرية الفنون الادبية حتى نتمكن من الخوض بشكل أعمق وأدق في تركيب انواع القوالب السونيتة في الشعر الكوردي الحديث ضمن المنهج الوصفي والتحليلي. يتكون البحث من المبحثين. يختص المبحث الاول بالتعريف وانواع السونيتات،

بينما يختص المبحث الثاني بأنواع القوالب والقوافي السونيتية في الشعر الكوردي الحديث. وفي الختام وصلنا الى بعض الاستنتاجات ووضعناها في نهاية البحث.

الكلمات الدالة: السونيتية، القافية. السونيتية الشكسبيرية، السونيتية البتراركية، السونيتية السبنسرية.

بونيادي سونيتيه له شيعري نويي كورديدا

م. ي سهرباز مهجيد خوشناو
زانكوي سوران - فاكهنتيي پيروهرده - بهشي كوردي

و

پ. د. يادگار رهسول محمدهمين
زانكوي سوران - فاكهنتيي ناداب - بهشي كوردي

پوخته

هنگام شيعري كوردي له قوناغي كلاسيكدا له ژير ههژموني شيعري فارسي و عههبيدا بوويت، نهوه له قوناغي نويبونوههدها، چ به شيويه راستهوخو بيت و چ به شيويهكي ناراستهوخو و له ربي نهدهبي توركييهوه بوويت، كهوتوته ژير كاريگري نهدهبي نهرووي. سونيتيه وهك قاليكي شيعري نهرووي له لايهن شاعيرانى نوخوازي كورد پيرهوكراره، بهتاييهتي پيرهوكردي سهرواي پارچهكاني سونيتيه. نهه تويزينهويه، به ناونيشانى "بونيادي سونيتيه له شيعري نويي كورديدا" ههوليكه بو خستنهرووي رهنگانوهه و پيرهوكردي قالب و سهرواي سونيتيه له شيعري شاعيرانى نوخوازي كورد، كه له ماوهي نيوان (1918 - 1970) شيعري كوردييان پي نوكردوتهوه.

پرسی تويزينهوهكه پهيوهسته به نوييهتي قالب و سهرواي سونيتيه و پيرهوكردي له شيعري نويي كورديدا. سونيتيه له تويزينهوهكاني پيشتردا زياتر له روانگهي سهرواوه باسي ليوهكراره، چونكه له رووي فورمهوه به دهگمن وهك خوي بونيادنراوه. لهگهل نهوهشدا شاعيرانى نوخوازي كورد به تهكنيك و داهينان و گورانكاربيهكي زورموه كاريان لهسهر بونيادي سونيتيه كردوه، كه پيوستتي به ليكولينهويهكي وردتر و ههملهلايهنتر ههيوو، بو نهه مههستههش پشت به تيوري (هونههكاني نهدهب) بهستراره و به ميتودي وهسفي شيكاري كار لهسهر نهه دهقانه كراوه كه دهكهونه چوارچيوه قالبى سونيتيه، يان سهرواي سونيتيهيان تيادا پيرهوكراره.

وشه سهرهكويهكان: سونيتيه، سهروا، سونيتيهي پتراركي، سونيتيهي شكسپيري، سونيتيهي سپينسري.

پیشهکی

شاعیرانی نوڤخوازی کورد، بۆ نوڤکردنهوهی شیعی کوردی، به شیوهیهکی بهر فراوان روویان له پهیرهوکردنی شیواز و تهکنیکی تازهکرد، به تاییهتی ئهوه تهکنیکه نوڤیانهی له شیعی ئهورووپیهوه هاتیوونه ناوهوه. سۆننیه وهک قالب و وهک پهیرهویکی تازهی سهروا، له قوناغه بهراپیهکان و له لای شاعیره پشهنگهکانی نوڤکردنهوهی شیعی کوردی بهر چاودهکویت.

پرسی توڤینهوهکه بریتیه له "بونیادی سۆننیه له شیعی نوڤی کوردیدا" که له بارهی چیهتی و چۆنیهتی پیکهاتهی قالبی سۆننیه له شیعی نوڤی کوردیدا، وهلامی پرسیارگهلیکی وهک ئایا شاعیرانی کورد توانیویانه سوود له قالب و سهروای سۆننیه وهربگرن، ئایا شاعیرانی کورد چ نوڤکاری و گۆرانکارییهکیان بهسهر قالبی سۆننیه هیناوه؟ تا چهند توانیویانه سوود له سهروای پارچهکانی سۆننیه وهربگرن و لهقالبی دیکهده تهوزیفیان بکهن؟ تاچهند توانیویانه له پیاوهکردنی سۆننیه سیمای نوڤکاری به شیعی کوردی ببهخشن.

سنووری توڤینهوهکه ههموو ئهوه دهقه شیعیریانه دهگرتیهوه، که لهرووی بونیادی قالب و سیستهمی سهرواوه، له ماوهی نیوان (۱۹۱۸ - ۱۹۷۰) دهکونه ناو چوارچیهی سۆننیه. بایهخی توڤینهوهکه لهوه دایه، که بهشیوهیهکی ورد له بونیادی دهقهکان دهکۆلنیهوه، بۆ ئهوه مهسهستهش پشت به تیوری (هونهرمانی ئهدهب) دهبهستیت و به میتودی وهسفی شیکاری کار لهسهر دهقهکان دهکات.

پیکهاتهی توڤینهوهکه دووبهش لهخۆدهگرتیت، له بهشی یهکهده، به شیوهیهکی تیوری ههولی ناساندنی سۆننیه و جۆر و تاییهتمهندییهکانی سۆننیه دراوه، لهبهشی دوومهده، کار لهسهر بونیادی دهقه شیعیریانهکان کراوه، که له قوناغی نوڤیوونهوهدا به تهکنیک و لادان و نوڤکارییهوه له چوارچیهی سۆننیه کاریان تیداکراوه.

له کۆتاییدا ئهنگامهکانی توڤینهوهکه له چهند خالیکدا پوخت کراونهتهوه و ئاماژه به لستی ئهوه سهراوانهش کراوه، که پشتیان پێ بهستراوه، یان سوودیانی لێ وهرگیراوه.

بهشی یهکهم

۱-۱ چیهتی سۆننیه

سۆننیه (Sonnet) وهک زاراوه، له وشه (Sonetto) ی ئیتالیی وهرگیراوه، به واتای گۆرانی دیت، یان به شیعیکی کورت دهگوتریت، که بۆ گۆرانی هۆندرابنیهوه (ولیم شکسبیر، ۲۰۱۳: ۸). نووسهره عهرهبهکان ههولی به عهرهبی کردنی هونهرمانی داوه، زاراوهی (الغنائیه) (ولیم شکسبیر، ۲۰۱۳: ۷) و (توشیحه) (ولیم شکسبیر، ۲۰۱۰: ۱۷) یان بهکارهیناوه. له فارسیدا وشه (سایه) و (غزلواره) ی بۆ بهکاردیت (عهزیز گهردی، ۱۹۹۹: ۲۹۶). له کوردیشدا وهک زاراوه (سۆننیه) وهک خۆی وهرگیراوه.

له رووی چهکهوه "هونهریکی ئهورووپیه، ژمارهه لهتهکانی دیاره و بابته و کیش و سهروای تاییهت بهخۆی ههیه" (عهزیز گهردی، ۱۹۹۹: ۲۶۴). سۆننیه "هۆنراوهیهکه، چوارده لهت لهخۆدهگرتیت و ههر لهتیکی له ده برگه پیکدیت" (Bull, 2008: 395). سۆننیه لهسهر بهحری

(ئەيامبى) دەھۆندىتە، كە زنجىرەيەك پىي دوو بىرگەيى لەخۆ دەگرىت (وليم شكسىير، ۲۰۱۰: ۲۴) بەم پىيە بىت، ھەر لەتەك "كىشەكەي ئەيامبى پىنج پىيە" (عەزىز گەردى، ۱۹۹۹: ۲۹۴). سۆننئە ھەك ھونەرىكى شىعەرى لە سەردەمى رېئىسانسە، لە ئىتالىادا سەرى ھەلداو ھە و دواتر بە و لاتانى دىكەي ئەورووپىدا بىلاو بوو تەو (عائشە عەبىد، ۲۰۱۴: ۲۰۱) لە كۆتايەكانى سەدەي نۆزدە و لە سەرتاكانى سەدەي بىستەمدا، سۆننئە بە كارىگەرى شىعەرى ئەورووپى ھاتە ناو شىعەرى توركى و لەقوناغى دوای جەنگى يەكەمى جىھانىشدا، بە كارىگەرى شىعەرى توركى، سىماكانى ھونەرى سۆننئە لە شىعەرى كوردىدا بەرچاودەكەوئەت. (عەزىز گەردى، ۱۹۹۹: ۲۹۵-۲۹۶).

بەربلاوي بەكار ھىنانى ھونەرى سۆننئە لە شىعەرى گەلاندا، واىكردو ھەك تەكنىكى جىاوازي تىدا بەكار بىت، بەلام لە ھەمووياندا لەسەر بنەماي پارچە بونىاد دەندىت و مەرجى چوار دە لەتەي تىدا پەيرەمۆكراو. بە شىو ھەكەي گشتى دوو شىوازي سۆننئە ھەن:

يەكەم: سۆننئەي ئىتالى

ئىتالىا مەلەبەندى سەر ھەلدانى ھونەرى سۆننئەيە لە ئەورووپادا. دانتي ئەليگىرى (Dante Alighieri) (۱۲۶۴-۱۳۲۱ ز.) لە كۆمىدىيەي يەزدانىدا بەكارى ھىناو (وليم شكسىير، ۲۰۱۳: ۱۰) دواتر فرانسىسكو پتراركا (۱۳۰۴-۱۳۷۴) لەرووى ژمارەي لەت و دابەشكردنى لەتەكان بەسەر پارچە پىكەنەسەكان و سەرواي پارچەكاندا پەرى بە قالى سۆننئە دا، كە دواتر بە سۆننئەي پتراركى ناوئرا، بە سۆننئەي ئىتالىش ناوى دىت (Balic, 2001: 239).

دووم: سۆننئەي ئىنگلىزى

ھەرچەندە ئىنگلىزەكان ئەم ھونەرىيان لە ئىتالىيەكان وەرگرتو، بەلام جگە لە سۆننئە وەرگىردراو ھەكەي (پتراركا)، ئەم سۆننئەي شاعىرە ئىنگلىزەكان ھونىويانەتەو، لەسەر قالى سى چوارىن و مەسنەويەك دامەزراون (عائشە عەبىد، ۲۰۱۴: ۲۰۳) بەم واتايەي قالى سۆننئە ئىنگلىزىيەكان چ لەرووى دابەشبوونى پارچەكان و چ بە لەرووى سەروا ھەكەي جىاوازيان لەگەل قالى ئىتالىيەكەدا ھەيە.

چەندىن شاعىرى ئىنگلىز ھەن^۱ كە رۆليان لە پەرىپىدانى سۆننئەي ئىنگلىزىدا ھەبوو. ھەر ئەمەش واىكردو ھەكەي روانگەي تايبەتمەندىيەكانىيانەو چەندىن جۆر سۆننئە سەر ھەلەبەن. بەلام سۆننئەي شكەسىيرى لە ھەموويان بەر بلاوترە و بە سۆننئەي ئىنگلىزى ناودەبرىت (Balic, 2001: 239-240).

۱-۲ قالىبەكانى سۆننئە

سۆننئە قالى جۆراوجۆرى ھەيە، بەلام لىرەدا تەنيا ئامازە بەم قالىبانە دەكەين، كە سىماكانىيان لە شىعەرى كوردىدا رەنگيان داووتەو:

۱-۲-۱ سۆننئەي تىرزا رىما

ئەم قالىبە سەرتايىترىن قالى سۆننئەيە و لە ئىتالىا سەرى ھەلداو، دانتي لە كۆمىدىيەي يەزدانىدا پەيرەمۆي كوردو، قالى سۆننئەكە برىتايە لە زنجىرەيەك پارچەي سىيە. سەرواي لەتى دوومى ھەر پارچەيەك دەبىتە سەرواي لەتى يەكەم و سىيەي پارچەي دوای خوى (ABA- BCB- CDC- DED...) (Balic, 2001: 257) ئەم زنجىرە سىيە، بە لەتەك يان بە دوولەتى

هاوسهروا لهگهل لهتی دووهمی کوتا پارچه، کوتای دیت. سهروای قالبهکه بهم شیوهیه دهبیت: (ABA- BCB- CDC... YZY-Z(ZZ)) (Preminger, 1993: 848). ومک دردهکهوئیت، که لهه قالبه، مهرجی چوارده لهتی لهبهرچاو نهگیراوه.

۱-۲-۲ سۆنئتهی پترارکی

لهسهدهی چواردهههمی زاینیدا، پترارک قالبیکی تازهی له سهه بنهمای چوارده لهتی بۆ سۆنئته داھینا، پیکهاتهکهی بریتیه له: ههشتینهیهک (ABBA ABBA) و شهشینیهیهک (CDE CDE یان CDCDCD) یان ههرجۆریکی تر تهنیا مهسنهوی نهیی (عهزیز گهردی، ۱۹۹۹: ۲۹۴). بهیچی سهروای پارچهکان بیت، ههشتینهکه له دوو چوارین و شهشینیهکهش له دوو سئینه پیکدین، که سیستهمیکی سهروای تایهت بهخویان ههیه.

۱-۲-۳ سۆنئتهی سپینسههری

تایهتتهندی ئهه قالبه بۆ ئهههه سۆنئتهه (۱۵۵۲-۱۵۹۹ ز) ی شاعیری ئینگلیز دهگهریتهوه. پیکهاتهی سۆنئتهکه له سۆ چوارینه و مهسنهوییهک پیکدی، که قالبی سهرواکهی بهم شیوهیه دهبیت: (ABAB BCBC CDCD EE) (عهزیز گهردی، ۱۹۹۹: ۲۹۴). ومک بهرچاو دهکهوئیت له گۆرینی سهروای چوارینهکاندا، سوود له تهکنیکی سهروای سۆنئتهی تیرزا ریما وهگیراوه. ههروهک دیاره، لهرووی بونیادی سهرواشهوه له قالبی سۆنئتهکانی دیکهدا جیاوازه.

۱-۲-۴ سۆنئتهی شهکسپیری

ئهه قالبه له لایهن ولیام شکسپیر (۱۵۶۴-۱۶۱۶ ز) هوه، به ههمان دابهشکاری سۆنئتهی سپینسههری داھیندراوه، له سۆ چوارینه و مهسنهوییهک پیکدیت، بهلام قالبی سهرواکهی بریتیه له (ABAB CDCD EFEF GG) ۲.

ههموو ئهوانهی گۆرانکاریان له قالبی سۆنئتهدا کردوه، به بنهمای چوارده لهتی دهقهکانهوه پهیوهستن، بهو واتایهی چوارده لهتی له بونیادی سۆنئتهی ئهرووپیدا مهرجی سهههکیه.

۱-۳ سۆنئته له ئیکۆلینهوهی کوردیدا

عهلی کهمال بابیر (۱۹۳۹) لهبارهی شیعهرهکانی رهشید نهجیب له کتیبی (گۆلدهستهی شوهرای هاو عهسرم) دا دهلی: "ئهشعاری بهناوی (فرامز) هوه جوان و رهوان به شیوهی (سۆنه) ی ئهشعاری فرانسزی زۆره" بهلام باسی له چیهتی سۆنئته نهکردوه. عهزیز گهردی له کتیبی (سهروا) دا (۱۹۹۹: ۲۹۴-۲۹۶) باسی هونهری سۆنئته و جۆرهکانی سۆنئتهی کردوه و ئاماژهی به دهقیکی گۆران کردوه. یادگار رهسوول (۲۰۰۵: ۱۴۶-۱۴۷) باسی له هونهری سۆنئته و جۆرهکانی سۆنئته کردوه و باسی له رۆلی رهشید نهجیب کردوه. ئاسۆ عومهر مستهفا (۲۰۰۹: ۱۲۰) له باسی سهروا له شیعری (پیرمهیرد و شیخ نووری شیخ سألج و گۆران) دا، ئاماژهی بهوه کردوه، که سوودیان له (سۆنئته) ی ئهرووپیی وهگرتهوه. ههمهنووری عومهر کاکای (۲۰۱۲: ۱۲۰-۱۲۵) و زانیار سألج عهلی (۲۰۱۵: ۲۳۱) ههمان ئهه زانیاریانیهان خستونهتهروو، که پیشتر عهزیز گهردی و یادگار رهسوول باسیان کردوه. ههریهک له ئههمهده محمود عهبدووللا و هاوژین صلیوه (۲۰۲۱: ۶-۷) له توئزینهوهیهکی هاوبهشدا و له باسی بنهمای هونهری کورته شیعرییهکانی (مودریک ژالی) دا، ئاماژهیان به هونهری سۆناتینه داوه.

بهشی دووهم

سۆننیه له شیعری نوێی کوردیدا

رهنگدانوهی تایبەتمەندییهکانی سۆننیه وەک قالب، له شیعری کوردیدا، هاوشیوهی قالبهکانی دیکه، ئهو بهر فراوانییهی بهخۆوه نهیبینیوه، که له قوناغی نوێیوونهوهدا به کاریگهریی ئهدهبی ئهرووی و به چاوانیکهریی شیعری تورکی، شیعری کوردییان پێ نوێکراوتهوه. لهناو شاعیرانی قوناغی نوێیوونهوهدا، زیاتر رهشید نهجیب و گۆران به ئاگاییهوه مامهلهیان لهگهڵ سیماکانی سۆننیهدا کردوه. سۆننیه وەک قالب له شیعری کوردیدا قالبیکی دهگمهنه، بهلام شاعیرانی نوێخواری کورد سوودیان له شیوازی دابهشکردن و سهروای پارچهکانی سۆننیه جیاوازهکان و مرگرتوه. له شیعری کوردیدا "ئهوهی به ههموو مانای سۆننیه، سۆننیه بێ، یهک نمونهی گۆرانمان ههیه" (عهزیز گهردی، ۱۹۹۹: ۲۹۶):

گۆران له شیعری (ئاوینهی ههستیم)دا، بنهماکانی سۆننیهی پتزارکیی پهیرهوهکردوه، بهو واتایهی قالبی سۆننیهکه لهسهه بنهمای دووچارین (ABBA CDDC) و دوو سنیینه (EFE GFG) بونیادناوه:

A ههه زهرهیهک له خوینی دهماری پر ئاگرم

B ههه چی حوجهیرهکانی ههیه کوورهی دلم

مهشبووعی عیشق و جهذبهیه، بو جوانی باقلم

A قابیل نییه فهراغهتم، ههتتا که بیشرم!

C نهمدی دهمی له وهختی تهفهککور وه مهشغلهم

D لئی تیک نهدا خهیالی حوسنی رابیظه و قهرار؛

D بیرم نهچوو له گهرمه خهوا دیکر و فیکری یار،

C ههه عیشقی بێ برانهوه بوو عومری کورت و کهم! ...

E ههه چهن بئی جوانی به عهکسی پههستتم

F ههه دووره لیم، له ههیکهلی حوزن و قهلهندههیم

E ههه سل ئهکات و بئی بهشی ناز و نهوازشم...

G لاکین باک؟ راستی یهکهی: چه دهستهلات؟

F مایه و مهرداری تهسلیهتی عهشقی مهعهههیم:

G بووکی خهیالی شوخمه سههگهرمی ئیلتیفات! ... G (گۆران، ۲۲۵)

له شیعری شاعیرانی دیکهدا ئهگهر هههئیک لهو سیمایانه بههراویش بکهون، پهیهههندییان به قالبی سۆننیهوه نییه و له ناو قالبی دیکهدا رهنگیان داوتهوه. به شیوهیهکی گشتی سیماکانی سۆننیه له شیعری کوردیدا پهیههستن به دوو لایهههوه:

۱-۲ پهیرهوهکردنی سهروای پارچهکانی سۆننیه

سەروا سیمایهکی دیاری ناسینهوهی قالبی سۆننیهیه و له دابهشکردنی لهتهکان بهسەر پارچه پیکهینههکاندا رۆلێکی سەرھکی ههیه. سەروا به پێی ژماره‌ی لهتهکان، پارچه‌ی چواری و پارچه‌ی سێی و پارچه‌یهکی دوو لهتیی هوسەروا بونیاد دهنیت. هەر پارچه‌یهکیش تایبهتمه‌ندی خۆی ههیه و به‌پێی جۆری پیکهاته‌کانیان، به‌شداری له بونیادی سۆننیه جیاوازه‌کاندا ده‌کهن.

۱-۱-۲ سەروای چواری: له شیعری نوێ کوردیدا، سەروای پارچه‌یی له‌چوار بینه‌کانی سۆننیه‌دا، به‌در له قالبی سۆننیه، زیاتر له‌بونیادی قالبه‌کانی چوارین و چوار بینه‌بهددا په‌یره‌وکران. پارچه‌ی چوارین له سۆننیه‌دا، دوو پیکهاته‌ی ههیه:

۱- سەروای شکه‌سپیری (به‌دواییه‌کدا هاتوو) (ABAB): له‌م پیکهاته‌یه‌دا، له‌تی یه‌که‌م له‌گه‌ڵ له‌تی سێیه‌م و له‌تی دووهم له‌گه‌ڵ له‌تی چوارهمدا هوسەروان.

سه‌بارت به‌ قالبی (ABAB) ئەمین فه‌یضی به‌گ (۱۹۸۳، ل ۱۲۰) نمونه‌ی سەروای ده‌قیکی مه‌وله‌ویی^۲ ر‌وونکردۆته‌وه: "له‌ قه‌عه‌یه‌کدا مه‌سه‌ره‌ی ئەوله‌ی ته‌قفیه‌ کردووه له‌گه‌ڵ مه‌سه‌ره‌ی ئالت و قافییه‌ی مه‌سه‌ره‌ی ئانی ر‌یکه‌ستوو له‌گه‌ڵ مه‌سه‌ره‌ی رابع". هه‌روه‌ک باسی له‌مه‌ش کردووه، که ئەم په‌یره‌وه ش‌یوازی ش‌یعری فه‌رهنسییه (ئەمین فه‌یضی به‌گ، ۱۹۸۳: ۱۲۰). دواتر دیلان (د‌ش‌اد عه‌لی، ۲۰۰۷: ۲۲۴) و ئەنومر محم‌هد قادر (۲۰۰۷: ۲۰۰) هه‌مان نمونه‌یان وه‌ک به‌ل‌گه‌ بۆ به‌کاره‌ینانی ئەو ش‌یوازی سەروایه‌ له‌ لای مه‌وله‌وی خه‌ستۆته‌روو، بۆ نمونه:

فه‌ریاد جه‌ شۆره‌ی ئەرز چاره‌ی من
هه‌ر سه‌وزه‌ی مراد من نادیاره‌ن
داد جه‌ هه‌وای شووم به‌د ستاره‌ی من
هه‌ر نه‌ گو‌ل‌له‌ی من نه‌ پ‌یواره‌ن
یا وه‌له‌وه‌ی ده‌ف شا ده‌ر و‌یش ج‌وش‌ئ
به‌و سه‌دای ر‌یشه‌ی د‌ل‌ نا‌شناوه
یا ج‌وش سه‌متوور مو‌تریب خر‌وش‌ئ
چه‌نی ئە‌ی دوو فه‌رد چه‌سه‌رت مه‌عناوه
به‌ل‌ سه‌وز بب‌و تۆم ئاره‌زو مه‌که‌ی د‌ل‌
های چه‌مه ده‌خیل شه‌وئ شه‌ونه‌مئ
به‌ل‌ روو بنمانو ئەو نازک نه‌و گو‌ل‌

ده‌مه نه‌سیمئ واده‌ی سوب ده‌مئ (مه‌وله‌وی: ۱۲۰)

روون نییه، که مه‌وله‌وی ناگای له‌ قالب و سەروای سۆننیه‌دا هه‌بووبیت، هه‌رچه‌نده ئەم س‌ی چوارینه سەروای پارچه‌ی چوارینی ش‌ه‌کسپیری په‌یره‌وکردووه، به‌لام پارچه‌کان له‌ ناو قالبی غه‌زه‌ل‌ئیک‌ی یازده‌ د‌یریدا هاتوون و پ‌ینج د‌یری سه‌ره‌تای به‌ سەروای مه‌سه‌نه‌وی دار‌ئ‌ژراون. ئەم په‌یره‌وی سەروای ش‌ه‌کسپیرییه‌ش له‌ ته‌واوی دیوانه‌که‌دا، ته‌نیا له‌م غه‌زه‌له‌دا به‌رچاوده‌که‌وئیت.

له قونای نو بیوونهوهی شیعی کوردیدا، پهیرهوکردنی ئهم جوړه سهروایه لای زوربهی شاعیران بهرچاودهکویت. چ له قالبه شیعیری هاوشیوهی سوننیه، چ له قالبی چوارین و چوارینه بنددا بیت. بو نمونه:

قهری جان (نازاد عبدالعزیز مزووری، ۲۰۰۲) له چوارینه بندی (دیرک: ۱۱۴) دا، له هینانهوهی سهروای بندهکاندا، پهیرهوهی سهروای چواینی شهکسپیری کردوه:

A دیرکا چیاپی مازی

B وهلاتی باف و کاله

A لی سهه هاوار و گازی

B ژئ دوور کهتم چند ساله

گوران (۱۹۸۰: ۲۰۶-۲۰۸) له شیعی (دوا سهرنج) دا، شیوازی سهروای (ABAB- CDCD- EFEF... ZZ) بهکار هیناوه، لهرووی سهروا و دارشتنی پارچهکاندا پهیرهوهی شیوازی شهکسپیری کردوه، بهلام له بهر زوری پارچه چوارییهکانهوه، دهقه که گهیشته (۵۴) لهت و له قالبی سوننیه دهرچوه.

۲- سهروای پترارکی (ABBA) ئهم سهروایه، تایبته به قالبی چوارینهکانی سوننیهی پترارکی، لهیری شیعی تورکییهوه هاتوته ناو شیعی نوی کوردی و زوربهی شاعیرانی نویخواز پهیرهوهی ئهو شیوازیان کردوه، بونمونه:

دلزار (۲۰۰۶: ۱۰۶) له شیعی (بهیرکردنی خوشهویستیک) دا، که له دوو پارچهی چوارین پیکهاتوه، له هردوو پارچه که پهیرهوهی سهروای (ABBA-CDDC) ی کردوه:

بهیری کردم و فرمیسکی گهرمی

خرخر دهرژایه سهر کولمی ناسک

گرتمیه باوهش به هردوو باسک

سنگی توندکردم له سنگی نهرمی

* *

لئوی هلمژیم نارامی گیانم

چرپانی به گویم بهدم ناه و وای

بریا نهمدیای هر نهمناسیای

ئای که چند سهخته بی تو ژیانم

۲-۱-۲ سهروای سیانی

پارچهی سیی له پیکهاتهی سوننیهی ئیتالیدا همیه، له سوننیهی پترارکیدا دوو پارچهی سیی همن، که دهکونه دوازی پارچه چوارییهکان، دهشی هاوسهروابن و دهشی سهروای جیاوازیان هبیت. له سوننیهی تیرزا ریمادا، قالبی سوننیه له سهر بنهمای پارچهی سیینه بونیاد دندریت. شاعیرانی کورد، له دارشتنی سهروای قالبی سیینهدا سوودیان له شیوازی سهروای پارچهی سیینهی پترارکی و هرگرتوه، بهتایبتهی لهو شیعرانهی سیمای سوننیهیان پیوه دیاره و له تیکه لهی چوارین و سیین پیکهاتون. نهمش له چند شیوازیکا بهرچاودهکون:

۱- هەر سنیینهیهک سهروای تاییهت بهخوی ههیه، له ههر پارچهیهکدا، لهتی یهکهم و لهتی سیهم هاوسهروان.

بۆ نموونه: گۆران (۱۹۸۰: ۳۲۶) له شیعرى (بیشکهی مندال)دا، پهیرهوى سهروای (ABA- CDC- EFE- GHG) ی کردوه:

دایک دای رهنج، بۆ مندال دای؛

بۆ بزهی ناو بیشکهی ئارام،

بۆ شیرینی گروگال دای

باوک ههچ ئارهقئیکى رشت

بۆ ئهوى رشت – من دلنایم –

نهمری کات .. بربره ی پشت ...

۲- لهتی دووهمی پارچهکان هاوسهروان (ABA - CBC)

گۆران له سۆنیهکانی (دهرویش عهبدوللا، ۱۱۹) و (شهویکی بههار، ۱۷۱) و (ئاوینهی ههستیم، ۲۲۵)دا، ئهو شیوازی پهیرهو کردوه. بۆ نموونه:

ئهوهندم بیست له موسیقا خرۆشی رۆحی بیگانه

میزاجی کوردهواریم تیکچوو، دهرویش عهبدوللا،

دهخيلت بم دهسا بهو لاوک و نای نای و حهیرانه

شهپۆلی دهوقی میلی پر دهروونی مات و چۆلم که!

له بنهۆش گهلی زیاتر به رۆحم ناشنای وهللا

ده، ئهی دهرویش، سکالا یهک له گهمل رۆحی کلۆم که! ... (گۆران: ۱۲۰).

۳- تیکهکردنی قالبی سهروای جیاواز

له بنهردندا سۆنیه لهسهه بنهمای پارچهی جیاواز بونیادنراوه، ههروهک پيشتر ئاماژهی پیکرا. بۆ نموونه له سۆنیهی شهکسپیری و سپینسهریدا، سۆنیه له سی چوارین و مهسنهوییهک پیکدیت و له سۆنیهی پترارکیدا پهیرهوى بنهمای دوو چوارین و دوو سنیینه دهکریت. له شیعرى کوردیدا تیکهکردنی پارچهکان. لهسهه بنهمای جۆری سۆنیهکان نییه، بهلکو دههستیته سهه ویستی شاعیران، که ئهمهش بهچهند شیوازی یهک دهردهکهویت:

- تیکهکردنی ههردوو قالبی چوارینهی شهکسپیری (ABAB) و پتراری (ABBA) له بونیادی دهقدا.

له بنهردندا ههردوو جۆری سهروایهکه له قالبه جۆراوجۆرهکانی سۆنیهدا بهکارهاتون. شاعیرانی کورد به تیکهکردنی جۆری سهروایهکان، بونیادیکی موسیقی جیاوازیان له شیعرهکانیاندا بهرجهستهکردوه. بۆ نموونه:

پیرهمیرد (۲۰۱۰: ۳۶۲) له شیعرى (دهمیکه)دا، سی پارچهی چوارینی به سهرواکانی

(ABAB- ABBA - CDCD) بهکارهیناوه:

دهمیکه خوینی جوانانی میلهتم ئهرژا

تەبىئەتتەش ئىسەرى نەبەھارى ھىنابوو
لە عەينى جىگا كە خويناوى قەومەكەم ئەپزا
گولئىش بە نەشئە لە بالاي (لالە) ئالابوو
بە خوئىنەو لە بەينى ھەر لى چاڭكى گولا
ھەزار لاشەيى لاوانى ئىمە نئىزابوو
گولالەسووركە، كەچى ھەر خەرىكى بالابوو
بە رەنگى ئالەو رووى خوى نىشان ئەدا لە چلا
لە جىگەيى كە زەوى خوئىنى ئالى نۆشبيى
ئەيى لەبەرچى وەنەوشە ھەمىشە ھەر شىن بى؟
بەجارتى خوئىنى گەشى ئىمە دەشتى پۆشبيى
كەچى پەرى گولئى بەبببون سىي و نەرمين بى

شىخ نوورى شىخ سالىح (۲۰۰۸: ۵۹۶) لە چوارىنەكانى (گردي سەيوان)دا، لە پال قالبەكانى (AABA) و (ABAB)دا كۆپلەپەكى بە سەرواى كۆپلەي سۆنئەتى پىتراركى دارشتوو (ABBA).

۲-۲ پەيرەگردنى قالبى پارچەكانى سۆنئەتە

نادىدەگرتنى مەرجى چوار دە دىرى لەو دەقە شىعەريانەي، كە سىماي سۆنئەتيان ھەيە، واىكردوو گورانكارى لە چەندىتى و چۆنەتتى پىكەتەي پارچەكاندا رووبدات. ئەمەش بە چەند شىوھەك لە شىعەرى كوردیدا بەرچاودەكەون:
يەكەم: زيادگردنى پارچە لە پىكەتەي دەقدا.

زيادگردنى ھەر پارچەيەك لە قالبى سۆنئەتەدا، راستەوخو كارىگەري لەسەر زيادبوونى دىرەكاندا دەبىت، بەمەش لادان لە بنەماي بونىادى سۆنئەتەدا دروست دەكات. پەيرەوى زيادگردنى پارچەكان لە پىكەتەي شىعەرى كوردیدا، بنەمايەكى تۆكەمەي مەرجداريان نىيە، شاعىرە نوچوازەكان قالبە باوەكانى سۆنئەتيان مەبەست نەبوو، دەنا بەيى ئەو زيادانە دەيانتوانى ھاوشىوھى شىعەرى گەلانى دىكە پەيرەوى شىوازي ھونەريى سۆنئەتە بكن، يان بە زيادگردنىكى مەرجدارى پارچەكان دەتواندرا تايبەتمەندى بە سۆنئەتى كوردى بدرىت و ئەدەبى نەتەوھى پى دەولەمەندتر بكرىت.

گورانكارى لە بنەماي ژمارەي لەت و پارچەكاندا، دەق لە قالبى سۆنئەتە دادەبەرىت، ئەوھى دەمىنئەتەو، تەنيا ئەو سىمايانەن، كە لە رووى سەروا و ژمارەي دىرى پارچەكاندا دەردەكەون. بەپىي پىكەتەي ژمارەي لەتەكانيان سى جوړ پارچە لە سۆنئەتە جىواوزەكاندا ھەيە، كە شاعىرانى نوچوازي كورد لە شىعەرياندا زياديان كردوون:

۱- زيادگردنى پارچەي چوارين

ھىندەي پارچە زيادكراوھەكان كەمتر بن، سىمايەكى زياترى سۆنئەتي بە شىعەرەكە دەبەخشىت. بۆ نمونە:

رهشید نهجیب (۲۰۰۱: ۲۰) له دهقی (ئالامی بهشهر) دا، به زیادکردنی چوارینههک، پیکهاتهی قالبی شیعرهکهی کردوته ههژده دیر (چوار چوارین و یهک مهسنهوی) بهو واتایهی نهگهر نهو چوارینه زیادکراوه له دهقهکهدا نهبوايه، قالبی سوننیههکی تهواوی و مردهگرت:

- A لهو ساوه که من مودریکی نهندوهی بهشهر بووم
- B مهعلووم بوو له لام هیچی یو ئالامی نه هوفتهی
- B تهریچی نهکهم منقهههیی حال و گوزهشتهی
- A مهئوس و نهلم بار و نهسهفناکی کهدر بووم
- C رۆژی نییه نه شاهی نوجومه به جهلالی
- D نهروانی بهسهر لهوحهیی خوینینی بهشهردا
- C شهوگار نییه لهمعهی نهزهری شاهی لهیالی
- D زهره ههلهگهری هالهیی نهواری له دهردا
- E گاهه نهبیهه سیههیی دلسوزی کهساسی
- F بو دهقی سهفالهت و هکو نهوتاری روبابی
- F ههروهک تهلی نالندهیی تارای که شکابی
- E پر رهعشه نهپارینههوه بو پارچه پهلاسی
- G بهعزهن یهته بهر دیدهیی نمناکی ههزینم
- H فاجیهیی مهرگی موجافات
- G ئانهن یهته جوشش غهزهیی کون و نهوینم
- H نهم قهتههیه، نهوسا نهکمه شیعی موناغات
- I دنیا نه بهههشته، نه چهههزاری سهفایه
- I سهحنیکی به ئاشووبه، ژیانیشی جهفایه

هههچنده رهشید نهجیب سئ شیعی به سیمای سوننیه له قالبی (۱۸) لهتیدا هونیهتهوه، نهگهر قالبهکان ههمان تهکنیک و پیکهاتهیان ههبوايه، دهواندرا به شیوازی سوننیهکانی رهشید نهجیب بناسیندرا بان.

ب- زیادکردنی پارچهی مهسنهوی

پارچهی مهسنهوی، تاییهته به پیکهاتهی سوننیهی ئینگلیزی. له دواي سئ پارچهی چوارین یهک مهسنهوی ههیه.

له شیعی کوردیدا، به هوی پایهند نهوونی شاعیرانی کورد به بنهمای چوارده لهتی، زیادکردنی ژمارهی مهسنهوییهکان لهو دهقانهدا بهرچاودهکهوئیت، که سیمای سوننیهیان پیوهدیاره. بو نمونه:

رهشید نهجیب (۲۰۰۱: ۲۲) له شیعی (عهسقی بی سوود) دا، دوو مهسنهویی بو قالبی سوننیهکه زیادکردوه، به شیوههکی گشتی شیعرهکه (سئ چوارین و سئ مهسنهوی) لهخودهگرت: (ABBA- CDDC- EFFE- GG- HH- II).

نهوهی جی سهرنجه، لهم قالبهدا ههردوو پیکهاتهی سوننیهی پترارکی و ئینگلیزی تیکهکراون، له بونیادی چوارینهکاندا پهیرهوی سهروای پترارکی و له دانانی سئ چوارین و مهسنهویشدا، پهیرهوی سوننیهی ئینگلیزی کراوه.

دلّی پھشیواو! دمئی بوو ون بووی
له مهیدانی عشق، ئالام و خه‌مدا
له‌ناو نه‌حلام و سه‌مای پر ته‌مدا
زور شوکر دیسان به تیری کون بووی!

هه‌رچه‌ند نه‌زانم عشق بی سووده
نه‌تیجه‌ی حوزن و گریان و شینه
وه‌سلی فیراقه، شادی ئه‌نینه
به‌لام له‌لای دلّ دلّی فه‌ر سووده

عه‌قل و دووربینی خه‌وه، سه‌را به
مه‌نتیق پرشنگی دوو چاوی کاله
حیکمه‌ت پریشکی کولمیکه‌ی ئاله
خویناوی جگه‌ر نزرگه‌ی خه‌یالی دلّدار

گه‌ر نه‌مزانیایه‌ خه‌لو ته‌گه‌ی یاری
وه‌یا زامه‌ی چاوی بیماری

ئیه‌ستا نه‌مناردی بو شاری عه‌ده‌م
نه‌جاتم نه‌دای له‌ ده‌ست ده‌رد و خه‌م

ج- زیادکردنی پارچه‌ی چوارین و پارچه‌ی مه‌سنه‌وی له‌ یه‌ک قالبدا

شاعیرانی کورد له‌ زیادکردنی پارچه‌کانی سوونیه‌دا هه‌یج مه‌رجیکه‌ی پێشو‌مخته‌یان له‌به‌ر چاوی
نه‌بووه، ئازادانه‌ و به‌پیتی خواستی شیعره‌کانیان پارچه‌ی چوارین و مه‌سنه‌وییان زیادکردوه. بو
نمونه:

گوران (۱۹۸۰: ۱۹-۲۰) له‌ شیعری (حوزنی په‌چه‌)دا، دوو چوارین و مه‌سنه‌وییه‌کی بو
قالبی سوونیه‌ی شه‌کسپیری زیادکردوه: (ABAB- CDCD- EFEF- GHGH-IJJI- KK-LL)
به‌مه‌ش لادانی له‌ ژماره‌ی له‌ته‌کانی سوونیه‌که‌دا کردوه و له‌ جیاتی (۱۴) له‌ت، ده‌قه‌که‌ی
له‌سه‌ر (۲۴) له‌ت بونیاد ناوه:

ژنیکه‌ی شوخ له‌ چاوی به‌له‌ک به‌ مه‌ئوسه‌ی
خلی نه‌کرده‌وه هۆن هۆن دلّوپی مرواری
به‌ ئاو نه‌بوو دلّی به‌ردین له‌ ئاه و ئه‌فسوسه‌ی
به‌ ئاوی ساردی په‌تی نا، به‌ مایه‌ی ناری

وتم: فیدایی جه‌مالت بم نه‌ی په‌ری شیوه!
ئه‌وا توایه‌وه هه‌ستیم به‌ سۆزشی گریه‌ت؛
چی یه‌؛ که هه‌یکه‌لی مه‌ر مه‌ر غوباری وا پێوه،

قەمەر شکات و سکاآ ئەکا له هەوری خەفت؟

سەری به عیشوه لەقان و به له هجەییکی حەزین
وتی: بچۆوه پەرسه له جینسی پیاوی برات،
که کەوتۆته گۆشەیی گیرفان گۆلێکی ئاوریشمین
چی یه تەفاتی بوون و نەبوونی، قییمەتی لات؟

وہیا هەتا له دەروونی رەشی گلا ئەنوی،
به چی له زیخی دراوسی فەرق ئەکا گەوہەر؟
ئەوہ حسینیە به گەوہەر، ئەگەر دروستت ئەوی،
که بۆ جاذیبی ئەنظاری عام بۆ ئەفسەر! ..

منیش ئەگەر چی به جیلوه، به جاذیبەیی جوانی
گەلێ له فەوقی گۆلام و گرانترم له گۆہەر
ولێ لەبەر ئەوہ، هەیهات، ئەسیر و زیندانم
مەداری فەخر و سروورم بووہ قوطبی کەدەر

بەلێ! هەتاکو جەمالی پتر بێ دیلی پەری
دیارە مەیلی ظوہووری زیاترە، ئەگری

ئەکا له ثیقلەتی بەندی ژبانی خۆی نەفرەت!
ئەکا له پیاو و له جەهل و تەعەصوبی لەعەت!..

د- جیگۆرکیی پارچەکان

هاتنی پارچە جیاوازەکان له پیکهاتەیی بونیادی سۆنیتەدا، مەرجدارە. له سۆنیتەیی پترار کیدا، پارچە سۆنیتەکان دواي پارچە چوارینەکان و له سۆنیتەیی ئینگلیزیدا پارچەیی مەسنەوی دواي پارچە چوارینەکان دین. گۆران وەک هەولێکی نوێخووانە، گۆرانکاریی له پەیرموی باودا کردووه و به چەند تەکنیکێک جیگۆرکیی له شوینی پارچەکاندا کردووه. بۆ نمونە:

له شیعری (کەنیشکە جوانەکە، ل ۷۰) دا، دواي زیادکردنی مەسنەویبیک، جیگۆرکیی به پارچە مەسنەویبیکانیان کردووه و له دواي دوو چوارین دایناون، به مەش چوارینی سۆنیتەیی پیکهاتەیی سۆنیتەکە، کەوتۆته بەشی کوتایی لەگەڵ مەسنەویبیکە جیگۆرکیی پیکراوه. (ABAB- CDCD- EE- FF- GHGH).

کەنیشکە جوانەکە بۆچی فریبی حوسن و جەمال
هەلت ئەداتە سەمایی تەکەببۆر و عەظەمەت!
(الی الابد) نی یه بۆ کەس مەلاحەت و شەوکەت
هەموو بەهاری مرووری سەریعە بەرق میتال!

که نیشکه جوانه که: گولباغی شوخ و رهونهدار،
که نیسته مهوقیعی بالایی سهرته مهستی غرور،
نهینی ناخری رورژئ سوقووط نهکا مهقهور،
لهژیری پی بی عهجووزا نهیته توز و غوبار!

که نیشکه جوانه که: نیستا نهگهر به سیجر و فسوون،
هزارای وهک من نهکیشیته داوی شور و جنوون

به نیبتیسامی نهوازش لهبت بکهی به تههزیز
دلی هزارای وهکوو من له عشق نهکهی لهبریز

به لام سبهینی که پیری وهکوو حولوولی خهزان،
به رهنگی زهردهوه دهستی له گهردنت نالان؛
نهکیشی ناھی تهحهسور لهبهر خهساری دلان:
دلانی پر له شهاب و غهرامی جانبازان!..

گوران (۱۹۸۰: ۷۱) له شیعری (مهدهنییت) دا، نهک هر جیگورکی، بهلکو پارچهکانیشی
تیکه‌ل کردوون و قالبیکی نوازهی داهیناوه (ABBA- CC- DEED- FF- GHHG- II- JKKJ).

مهدهنییت: گولی بههاری حیات،
مهدهنییت: ههواپی نهشوونوما،
مهدهنییت: وهسیلهپی نیجیا،
بو ههموو میللهت و عوموومی ولات!

مهدهنییت، نهلکتریک، قههر
نهی ضیابهخشی حالی نهوعی بهشهر!

قهومی کوردی ههژاری بیچاره
ویلی تهیپی جههالهته، هوار!
ماندوو، مردوه غهرقی توز و غوبار
طهی نهکا نهم موحیطی نهسراره!

سهرسهری، بی نهصییی روئیتهت و گوی،
ژیری پیی دوومهل و بهدن توی توی!

مهوقیعی پر درندهیه، خهطره،
ناولهپی فیله، کوشی عیفریته،
چاوی مهرگی ههمیشه لی زیته ..
ناخ که نهم قومه چهنده قوربهسهره!

مهدهنییت، نهلکتریک، قههر

ئەي ضيا به خشي حالى نەوعى به شهر!

ئەي شوعاعى هەتاوى حەقق و نەجات،

مەدەنيەت! دەخيله سا پەل پەل؛

پر ضيا كه سهماعى تارى ئەمەل؛

با ببينين به ههشتى راستى حەيات!..

گۆران لەم دەقيدا، لە تىكەل كەردنى چوارينهى پتراركي و مەسنهويى ئینگليزيشدا، لادانى لە بونيادي سەرواي سۆنيتەدا كەردوه.

دووم: فراوانكردنى قالبى چوارين لە پارچهكانى سۆنيتەدا

پارچهى چوارين لە پىكهاتهى سۆنيتەدا، چوار لەت لەخۆدەگریت و بە دوو جۆر سەروا دەردەكەون: (ABAB) يان (ABBA). گۆران (١٩٨٠: ١٧١) لە شيعرى (شەويكى بەهار)دا، بە زيادكردنى دوولەتى هاوسەروا لە پارچهى چواريني پتراركيادا، لە تىك لە سەرەتا و لە تىك لە كۆتايى چوارينهدا، پارچهى شەشينهى دروستكەردوه. ئەم تەكنيكەى لە دوو پارچهدا پەيرەو كەردوه و دوو شەشينهى بۆ قالبى سۆنيتەى پتراركي زيادكەردوه (- EFAAFE - CDCD - ABBA - GHGH-IJJKJI - LAL-MAM) پىكهاتهى دەقەكە برىتييه لە (سى چوارين و دوو شەشين و دوو سىين). بۆ نموونه لە كۆپلەى سىيهەدا هاتوو:

جار جار لە ئوفوق رائەوشا شيرى برووسكه

گرمەى غەزەبى گوڤى كەر ئەكرد هەورە تريشقه؛

باران سەرەتاي ريققەتى بوو: نم نم ئەگرىا،

و هستاوو زەوى تينوو زەليلا نە بەررىا!

ئەجا بە خورەم بارى، لەپاش يەك دوو دەقيقه،

ئافاتى ئەمەل رەش بوو، نەما پيوە ترووسكه

سىيهەم: كەمكەردنەوهى پارچه لە قالبى سۆنيتەدا

ئەو دەقانهى بە شىوازي كۆپلەى دارپترارون و ژمارەى دىرهكانيان لە (١٤) لەت كەمترە، تەنيا لە ريگەى جۆرى پارچه و سەرواي پارچهكان سىماي سۆنيتەيان تيدا دەناسریتەوه. بۆ نموونه:

- گۆران (١٩٨٠: ٢٣٠) شيعرى (لە كەر كووكەوه بۆ داىكم نووسيوه)ى لەسەر دوو پارچهى چوارين بونيداناه، كه سەرواي پتراركي تيدا پەيرەو كەردوه (ABBA- CDCD) بەراورد بە قالبى سۆنيتەى پتراركي، دەقەكە دوو پارچه سىيهەكەى كەمه.

ئەي دايه، ئەگەر ئەپرسى حالم:

((ئى: تويش وەكو باقى بى رحم نيت،

توزقالتى، كەمى رحم ئەزانيت!))

راستى شەو و رۆژ هەر دەنالم!

دهگريم و دهسووتيم هەر وهکوو مۆم،
ناهم نهگاته گوشي گهردوون؛
مات و کز و مهلوول و مهزوون
بو حالي غهريبي، بي كهسيي خۆم! ..

گوران له شيعري (بو گولي لاولو)يشدا كه پيرهوي سۆنيتهي شهكسپيري كردوه و له
پهراويزيشدا نامازهي بهوه كردوه، كه "بنههتي بيري ئهم ههلبهسته له شيعري ئينگليزي
وهرگيراه" (گوران، ۱۹۸۰: ۲۲۳) پارچهي مهسنهوي بو سۆنيتهكه دانهناوه و دهقهكه تهنيا له
سي چوارين پيکهاتوه (ABAB- CDC D –E FEF).

به كول گريان لهچاوم دي، گولي لاولوي رهنگاورهنگ!
لهبرچي سيس نهبي وا زوو؟ چي به نهسابي ژاکانت؟
ههموو تاويکه روژ ههلهاتوه، بوچي وهها بي دهنگ
ئهژاکيي؟ توخوا، نهی گول، صهبر .. دهستم به دامانت!

صهبر توبي خوا! تاويکي تر راوهسته، تا عومرم
وهکوو روژي چلهي زستان له ههوري مهينهت ناوا بي؛
منيش هاوړيي سهفهرتم، نهی گولي لاولو منيش ئهمرم!
منيش خيلقمت، وهکوو تو، وا نهبي زۆرم لهگهله چا بي!

منيش، وهک تو، بهقام کورته و بههارم تيز و کهم فرصت،
گهشه مهيله و زهواله چهشنی تو، چهشنی ههموو دنيا؛
وهکوو بارانی هاوین زوو – فهنايه عومري بي مروهت؛
تهبهخور مايهيه، ههيهات، به چهشنی شهونمی سهر گيا! ..

- دلزار (۲۰۰۸: ۶۹) له زنجيره سۆنيتي (بولبول)دا، دوو سۆنيتهي سپنسهري به
کهمکردنهوي پارچهيهکی چواري و زيادکردنی پارچهيهکی مهسنهوي له دوو قالبی هاوشيوه
(۱۲) ديري هونيوتهوه. بو نمونه، قالبی دووهي شيعرهکه بريتييه له (ABAB- BCBC- DD-)
(EE).

دهندووک بچووک
بولبولی جوان
نهی ئيسک سووک
نهی نهغمهخوان

توبي يهزدان
به نهغمه خوش
دلي بريان
بهينه جوش

تۆ به بآل و من به خهيال
ئهفرين بهسەر گولزار و يال

ئهفرين ئهگرين
ئهسرين ناسرين!

ئهئجامهكان

ئهئجامی توژينهوهكه لهچهند خالێكدا پوخت دهكهينهوه.

۱- پهیرهوکردنی سهروا و قالبی سۆنیتته له شیعری کوردیدا، دهكهوینته قوناغی نوێوونهوهی شیعری کوردی.

۲- له شیعری کوردیدا، تهنها گۆران شیعریکی وهك خۆی لهسهر قالبی سۆنیتته دارشتوه، شاعیرانی دیکه، چ به زیادکردن، چ بهکهمکردنهوهی پارچهكان بئیت دهستکاری و لادان و گۆرانکاریان بهسهر قالبهكانی سۆنیتتهدا هیناوه.

۲- شاعیرانی کورد، زیاتر پهیرهوهی سهروای پارچهكانی سۆنیتتهیان کردوه و له قالبهكانی دیکه وهك سینه و سینهدهند و چوارین و چوارینهبهندا بهکاریان هیناون.

۳- تیکهلهکردنی پارچهی قالبه جیاوازمهكانی سۆنیتته و تیکهلهکردنی سهروای پارچه جیاوازمهكانی سۆنیتته له شیعری قوناغی نوێوونهوهدا بهرچاودهكهوینت.

۴- له شیعری نوێی کوردیدا، به فراوانکردنی پارچهی چوارین، لادان له قالبی سۆنیتتهدا کراوه.

پهراویزهكان

۱- بۆ نمونه: (سیر تومات وایت ۱۵۰۳-۱۵۴۲.ز) و (هنری هوارد- ئیرل ئوف سهری ۱۵۱۷-۱۵۴۷.ز) و (سیر فیلیپ سدنی ۱۵۵۴-۱۵۸۶.ز) رۆلیان له پهڕهسهندن هونهری سۆنیتتهی ئینگلیزیدا ههجوو.

۲- همزیز گهردی (۱۹۹۹: ۲۹۴) له خستههرووی سهروای (سۆنیتتهی شهكسپیری) دا، سهروای چوارینی یهكهمی له جیاتی (ABAB) قالبه سهروای (ABBA) نووسیهوه. ئهوانهی دواي ئهوه به ههمان ههلهوه زانیارییهكهیان گواستوتهوه.

۳- كۆی شیعرهكه له (۱۱) دیر بیکدیت، پینچ دیری یهكهم سهروای مهسنهوییان ههیه و سهروای شهش دیری كۆتایی به جیا بریتیه له (ABAB CDCD EFEF) بروانه: دیوانی مهلهوی، ۳۸۲ پنداچوونهوه و ریک و پیک کردن و زیادکردنی شیعره چاپ نهکراوهكان: حصهن گۆران و موحمهد حجاجی، دهزگای روشنبیری گۆران، چاپی یهكهم. ل. ۱۲۰- ۱۲۱.

۴- مههست له زنجیره سۆنیتته ئهوهیه كه "شاعیر كۆمهلئ سۆنیتته بهیهكهوه دینی كه ههچهنده تا رادهیهك سهربهخویان ههیه بهلام ههموویان وهكو ئهلقهی یهك زنجیر بهیهكهوه بهستراون و بیرى سهركهیی هونراوهكه تهواو دهكهن" (همزیز گهردی، ۱۹۹۹: ۲۹۴).

سهرچاوهكان

- نازاد عبدالعزيز مزووری (۲۰۰۲) قهدری جان شاعیری داهینه و نیشتمانیپهروهر، دهزگهها سپیریژ یا چاپ و وهشانی.

- ئاسۆ عومهر مستهفا، ۲۰۰۹، بهها ئیستاتیکیهكانی شاعر لای پیرهمیرد، شیخ نووری شیخ سالح و گۆران، چاپی یهكهم، دهوك، دهزگای توژينهوه و بلاوکردنهوهی موكریانی.

- ئەحمەد دئزار (٢٠٠٦) *دیوانی دئزار*، چاپی دووهم، ههولێر، بهرپوهبهرایهتی گشتیتی چاپ و بلاوکردنهوه.
- ئەحمەد مهحمود عبدالله، هاوژین صلیوه عیسی، ٢٠٢١، بنه‌مای هونهری له کورته شیعهره‌کانی (مودریک ژالی)دا، گوڤاری زانکۆی راپهرین، بهرگی (٨) ژماره (٢) ل ١-٢٣.
- ئەمین فهیضی بهگ، ١٩٨٣، ئەنجوو مه‌نی ئەدیبان، به‌غداد، چاپخانه‌ی کۆری زانیاری عێراق.
- ئەنومر قادر محمەد، ٢٠٠٧، لیری‌کای شاعیری گهره‌ی کورد مه‌وله‌وی ١٨٠٦ - ١٨٨٢، ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م، چاپی سێیه‌م، سلێمانی.
- پیرهمێرد، ٢٠١٠، دیوانی پیرهمێرد، بهرگی (١، ٢، ٣)، کۆکردنه‌وه و ساغکردنه‌وه و ئاماده‌کردن: فایق هوشیار و ئەوانی دیکه، چاپی یه‌که‌م، سلێمانی، ناوه‌ندی چاپه‌مه‌نی و راگه‌یه‌اندنی خاک.
- حه‌مه‌نوویری عومهر کاکای، ٢٠١٢، شێوازی شیعیری نوێی کوردی کرمانجی ناوه‌ر است ١٩٢٠ - ١٩٧٠، سلێمانی، بهرپوهبهرایهتی چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی سلێمانی.
- د‌ئشاد عه‌لی، ٢٠٠٧، دیلان و تاقیکردنه‌وه‌ی شیعیری، چاپی یه‌که‌م، سلێمانی، ده‌زگای چاپ و په‌خشی سه‌رده‌م.
- زانیار س‌ال‌ح عه‌لی، ٢٠١٥، بنیاتی ناوازه‌یه‌ی له شیعیری نوێی کوردیدا، نامه‌ی ماس‌ته‌ر، سلێمانی، زانکۆی سلێمانی.
- ره‌شید نه‌جیب (٢٠٠١) *ژیان و به‌ره‌مه‌کانی*، ئاماده‌کردنی: ئومید ئاشنا، چاپی یه‌که‌م، ههولێر، ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ئاراس.
- شێخ نووری شێخ س‌ال‌ح، ٢٠٠٨، دیوان، کۆکردنه‌وه و ساغکردنه‌وه‌ی: ئازاد عه‌بدولواحید، چاپی یه‌که‌م، ههولێر، ده‌زگای چاپ و بلاوکردنه‌وه‌ی ئاراس.
- عبدالله گۆران (١٩٨٠) *دیوانی گۆران*، کۆکردنه‌وه و ئاماده‌کردنی: محمەدی مه‌لاکهریم، به‌غدا، له‌بلاوکه‌راوه‌کانی یه‌کئیتی نووسه‌رانی کورد، چاپخانه‌ی کۆری زانیاری عێراق.
- عه‌زیز گه‌ردی (١٩٩٩) *کنشی شیعیری کلاسیکی کوردی*، چاپی یه‌که‌م، ههولێر، چاپخانه‌ی وه‌زاره‌تی رۆشنییری.
- عه‌لی که‌مال باپیر، ١٩٦٩، گۆلده‌سته شو‌عه‌رای هاو‌عه‌سرم، چاپی ٣، سلێمانی، چاپخانه‌ی راپه‌رین.
- مه‌وله‌وی، ٢٧٠٤، دیوان، ئاماده‌کردنی: حه‌سه‌ن گۆران، محمەد حه‌جازی، چاپی یه‌که‌م، سنندج، ده‌زگای رۆشنییری گۆران.
- یادگار ره‌سوول با‌له‌کی، ٢٠٠٥، سیماکانی تازمه‌کردنه‌وه‌ی شیعیری کوردی، چاپی یه‌که‌م. ده‌وک، ده‌زگه‌ها سپه‌رئیز یا چاپ و وه‌شانی.
- ولیم شکسبیر، ٢٠١٣، *الغنائیات*، تر: عبدالواحد لؤلؤة، هبة ابوظبی للسياحة والثقافة، ط ١، الامارات.
- ولیم شکسبیر، ٢٠١٠، *سونیات*، نقلها الى العربية: کمال ابو ديب، کتاب دبی الثقافیة، دار الصدی، ط ١.

- عائشة عبيد، ٢٠١٤، فن السونيت عند الشعراء الانجليز فى عصر النهضة، مجلة الآداب، قسم الآداب واللغة العربية- جامعة الأخوه منتورى – قسنطينة، جوان ٢٠١٤، ص ٢٠١ - ٢٢٩.

English sources

- Bull, Victoria, 2008, *Oxford Learners Pocket Dictionary*, New Edition London Oxford University Press.
- Preminger, Alex, ed. Warnke, Frank J. ed. 1993, *The Princeton Encyclopedia of Poetry and Poetics*. Princeton University Press, p. 848
- Baldick, C ,2001. *The Concise Oxford Dictionary of Literary Term*. Oxford University Press. New York.

References

- Azad Abdulaziz Muzuri (2002) Qadri Jan, Creative and Patriotic Poet, Spirez Publishing House.
- Aso Omar Mustafa, 2009, Aesthetic Values of Poetry by Piramird, Sheikh Nuri Sheikh Salih and Goran, First Edition, Duhok, Mukriani Research and Publishing Agency.
- Ahmad Dilzar (2006) Diwani Dilzar, 2nd edition, Erbil, General Directorate of Publishing.
- Ahmad Mahmood Abdullah, Hawzhin Saliwa Issa, 2021, Artistic Principles in Short Poems of Modrik Zhali, Journal of Raperin University, Volume 8, No. 2, pp. 1-2
- Amin Faizi Beg, 1983, Council of Writers, Baghdad, Iraqi Information Society Printing House.
- Anwar Qadir Mohammed, 2007, Lyrica of the Great Kurdish Poet Rumi 1806-1882, Sardam Publishing House, third edition, Sulaimani.
- Piramird, 2010, Diwani Piramird, Volumes (1, 2, 3), Collected, Finalized and Prepared by: Faiq Hoshyar and others, first edition, Sulaimani, Khak Press and Media Center.
- Hamanoori Omar Kaki, 2012, New Kurdish Poetry Style of Central Kurdish 1920 – 1970, Sulaimani, Sulaimani Publishing Directorate.
- Dilshad Ali, 2007, Dylan and Poetic Test, 1st Edition, Sulaimani, Sardam Publishing House.
- Zanyar Salih Ali, 2015, Musical Structure in New Kurdish Poetry, Master's Thesis, Sulaimani, Sulaimani University.
- Rashid Najib (2001) Life and Works, Prepared by: Omid Ashna, First Edition, Erbil, Aras Publishing House.
- Sheikh Nuri Sheikh Salih, 2008, Diwan, collection and sale: Azad Abdulwahid, First Edition, Erbil, Aras Publishing House.
- Abdullah Goran (1980) Diwani Goran, Compiled and Prepared by Mohammed Mullah Karim, Baghdad, published by the Kurdish Writers Union, Iraqi Information Society Printing House.
- Aziz Gardi (1999a) Weight of Classical Kurdish Poetry, First Edition, Erbil, Ministry of Culture Printing House.

- Ali Kamal Bapir, 1969, *Guldasta Shu'ara Haw'asrm*, 3rd edition, Sulaimani, Raperin Printing House.
- Rumi, 2704, *Diwan*, prepared by: Hassan Goran, Mohammad Hijazi, first edition, Sanandaj, Goran Cultural Institute.
- Yadgar Rasool Balaki, 2005, *Simakani Tazekani Shi'ri Kurdi*, Chapi 1st. Duhok, Spirez Publishing House.
- William Shakespeare, 2013, *Al-Ghanaiyat*, other: Abdul Wahid Lolo, Abu Dhabi Tourism and Culture Tourism and Culture, Vol. 1, UAE.
- William Shakespeare, 2010, *Sunitas*, Translated into Arabic: Kamal Abu Deeb, *Kitab Dubai al-Thaqafiyah*, Dar al-Sadi, vol.
- Aisha Obaid, 2014, *Sunnah Art among the English Poets in the Renaissance*, *Literature Magazine*, Department of Literature and Arabic Language - Brothers University - Constantinople, Jawan 2014, pp. 201-2